

Зміст

ПЕРЕДМОВА	9
Розділ I. НА ПОЧАТКУ ВЕЛИКИХ ВИПРОБУВАНЬ	13
Перед бурею.....	14
Антипольське повстання ОУН у вересні 1939 р.	34
«Забуте повстання» — ОУН у боротьбі з радянською владою в 1939—1941 рр.	49
Акт 30 червня 1941 р. — спроба відновити державність перетворює «союзників» на ворогів.....	92
Перші оунівські «армії» та «Поліська січ» отамана «Бульби».....	108
Розділ II. МАРШ НА МІСЦІ	117
Розділ III. ЛІСОВА АРМІЯ	157
Створення УПА, її структура і чисельність.....	158
Старшинські та підстаршинські школи, бойова тактика, озброєння, уніформа, нагороди УПА.....	201
«Колективний портрет» українського повстанця.....	249
Розділ IV. «ТБ, ЩО ТУТ ВІДБУВАЄТЬСЯ, СЛІД РОЗЦІНЮВАТИ ЯК ПОВСТАННЯ»	301
УПА в боротьбі з гітлерівською окупацією.....	302
ОУН у 1943—1944 рр. — пошук нового обличчя. Спроба сформувати позапартійне представництво українського визвольного руху.....	393
Розділ V. «ВЗАЄМНЕ ЗНИЩЕННЯ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ З НЕВБЛАГАННОЮ ЗАВЯТІСТЮ»	427
Історичні передумови українсько-польського конфлікту.....	428
Наростання конфлікту в перші роки Другої світової війни.....	435

На піку українсько-польського протистояння.....	448
В обороні батьківських земель.	
Діяльність УПА на Закерзонні у 1944—1947 рр.	497
Розділ VI. ПРИРЕЧЕНІ НА СМЕРТЬ.....	521
Боротьба між УПА та радянськими партизанами (1943—1944).....	522
Сутички УПА з окремими підрозділами	
Червоної армії та протистояння з НКВД (1944—1945)	555
Боротьба українського визвольного руху проти	
радянської влади у першому повоєнному п'ятиріччі (1945—1950)	598
На останньому рубежі. Українське збройне підпілля в 1951—1960 рр.	653
Епілог	673
Перелік скорочень.....	679
Джерела й література, рекомендовані для глибшого	
ознайомлення з історією українського визвольного руху.....	681
Додаток	685

Ця книга — історія покоління, яке змінило уяву про українців. Історія найтривалішого у Європі спротиву тоталітаризму.

Підпільна організація переросла у визвольний рух із революційним підпільним парламентом (Українською головною визвольною радою) та урядом (секретаріат УГВР), армією (Українська повстанська армія), дипломатичними місіями (закордонні частини УГВР), підпільним адміністративним апаратом, пресою, системою грошових знаків (бофонів), Червоним хрестом, школами, підпільною поштою, відзнаками й нагородами.

Ким були люди, які творили цей рух, якого віку й освіти, чого вони добивалися і, врешті, чого досягнули — про це все пише відомий київський науковець, спираючись на численні архівні матеріали.

Книга буде цікавою для фахівців з теми, викладачів, учителів, студентів, учнів та всіх, хто хотів би дізнатися більше про історію України XX століття.

Розділ I

На початку великих випробувань

ОУН від вересневої кампанії
до німецько-радянської війни
(1939—1941). Повстання літа
1941 р. і проголошення держав-
ності. Перші повстанські «армії»

Від самого 1648 р., від часу, коли по-
довгій перерві нація знову висту-
пила активним учасником в євро-
пейській політиці, не переходила
Україна кризи, поважнішої від те-
перішньої.

*Дмитро Донцов,
«Підстави нашої політики»*

Перед бурею

*Велике здається нам великим
тільки тому, що ми на колінах.*

Джеймс Конноллі

Передостанній рік Першої світової війни приніс Російській імперії несподівано успішну демократичну Лютневу революцію, яка сколихнула все суспільство гігантської країни, змела з політичного Олімпу монаршу родину, а разом із нею й існуючий державний лад. Численні нації імперії Романових раптово отримали нові можливості для власного культурного, політичного та соціально-економічного розвитку. Українці, подібно до своїх сусідів по колишній «тюрмі народів», почали боротьбу за створення власної автономії й переформатування Росії у федерацію. Ця боротьба рано чи пізно мала б завершитися федералізацією або конфедералізацією Росії з майбутнім її поступовим розпадом на низку незалежних держав, якби в російській столиці не відбулася друга за 1917 рік більшовицька «революція», яка поклала край природному розвитку подій на просторах зруйнованого царизму.

Більшовики принесли в центральноросійські губернії хаос, небачений досі терор і громадянську війну. Українські політичні лідери, об'єднані на той час у межах Центральної ради, намагалися відгородитися від нелегітимного, ніким не вповноваженого більшовицького уряду Росії, що ніс війну, внутрішні конфлікти й господарську руїну. Так з'явилася на світ Українська Народна Республіка (УНР), творці якої декларували її єдність

із майбутньою демократичною (небільшовицькою) Російською Федерацією. Однак військова інтервенція більшовиків та інспірація радянським урядом внутрішньогромадянського політичного конфлікту в Україні змусила діячів Української центральної ради відмовитися від ідеї федералізму й перейти на більш прагматичні позиції самостійництва.

Подальша боротьба з Радянською та «білою» Росією, втручання в українські справи європейських держав, війна з відродженою Польщею, внутрішні соціально-політичні конфлікти, незрілість суспільних еліт призвели до падіння української державності. 6 грудня 1919 р. війська отримали наказ припинити фронтову війну й переходити до партизанських форм боротьби. У відчаї, шукаючи підтримки, тодішній лідер Української Народної Республіки Симон Петлюра укладає принизливий договір із Польщею, який дає змогу в 1920 р. спільно з поляками відновити антибільшовицький фронт. Однак нові союзники приносять більше розчарування, ніж оптимізму. Чергова війна завершується невдачею. Зраджена польськими колегами наприкінці 1920 р. нечисленна українська армія марно намагається самотужки розгорнути антибільшовицький фронт і знову змушена під натиском могутнього противника відступити на територію Польщі й Румунії. Восени 1921 р. залишки українських військ, зібрані під командуванням генерал-хорунжого Юрія Тютюнника, здійснюють сміливий і відчайдушний рейд на Київ, щоб підняти всеукраїнське повстання й визволити уярмлену більшовиками батьківщину. Рейдові війська отримують назву Українська повстанська армія, аббревіатура УПА вперше з'являється на горизонтах української історії. Але листопадова операція зазнає чергової поразки і ставить крапку в перших самостійницьких змаганнях українців XX століття.

Невдале завершення боротьби за державну незалежність у 1917—1921 рр. мало, без перебільшення, катастрофічні наслідки.